

Vai trò của sách văn học đối với việc bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch

TS. TRẦN THỊ HỒNG HOA

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: honghoa6067@gmail.com

Nhận ngày 15 tháng 10 năm 2023; chấp nhận đăng tháng 12 năm 2023.

Tóm tắt: Ngày nay, ở Việt Nam, sách văn học chiếm thị phần khá lớn trên thị trường, là dòng sách tiếp cận được đông đảo độc giả, nhưng cũng là dòng sách có thể có các vấn đề nhạy cảm về chính trị, đạo đức, tôn giáo, thẩm mỹ được cài cắm khéo léo dưới lớp vỏ ngôn từ. Việc biên tập, hoàn thiện các bản thảo sách văn học có ý nghĩa lớn trong việc truyền bá và định hướng công tác văn hóa - tư tưởng, góp phần bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, ngăn chặn các quan điểm sai trái thù địch.

Từ khóa: sách văn học, nền tảng tư tưởng của Đảng.

Abstract: Today, in Vietnam, literature books hold a considerable share in the market, being a genre accessible to a large readership. However, they can also involve sensitive issues concerning politics, ethics, religion, aesthetics cleverly embedded beneath the layers of language. Editing and refining literary manuscripts play a significant role in disseminating and guiding cultural and ideological work, contributing to protecting the Party's ideological foundation, and preventing hostile viewpoints.

Keywords: literature books, Party's ideological foundation.

Là một hình thái ý thức xã hội, văn học có cội nguồn từ đời sống, phản ánh những khía cạnh muôn màu của đời sống. Tiếp nhận văn học cũng chỉ ra một quy luật tất yếu: một văn bản chỉ được coi là tác phẩm văn học đích thực khi nó đến được tay bạn đọc, được cụ thể hoá và vật chất hoá qua những trang sách chứ không chỉ tồn tại trong ý thức hay nằm im trong ngăn kéo của tác giả. Sách văn học, vì thế đã ra đời để đáp ứng đòi hỏi tất yếu của xã hội, nhằm truyền tải những nội dung liên quan đến văn học, phục vụ những đối tượng bạn đọc khác nhau.

1. Vai trò của sách văn học trong đời sống xã hội

Có thể nói, trong đời sống văn hoá xã hội, sách văn học có vai trò rất to lớn. Văn học nhận thức và sáng tạo bằng con đường tư duy hình tượng, tác động đến người đọc chủ yếu bằng con đường của tình cảm, thẩm mỹ, bằng sự truyền cảm trực tiếp của hình tượng. Văn học nào cũng là sản phẩm sáng tạo của một chủ thể mang tiếng nói, bản sắc văn hóa, tâm lý của dân tộc mình. Mỗi tác giả sẽ thông qua văn học để phản ánh về dân tộc mình một cách sâu sắc và ấn tượng nhất.

Sách văn học vì thế không chỉ có tác động tích cực đến từng cá nhân mà còn là nơi lưu giữ những giá trị làm nên bản sắc của một cộng đồng.

Từ tác phẩm văn học, người đọc có thể được tiếp nhận những tri thức khoa học phong phú về lịch sử, phong tục tập quán, đời sống xã hội, môi trường địa lý, đặc biệt là con người ở các đất nước khác nhau. Bộ *Tấn trò đời* của Balzac cho ta một cái nhìn toàn cảnh về xã hội Pháp thế kỷ 19. Tiểu thuyết *Chiến tranh và hoà bình* của Lev Tolstoy mang lại những hiểu biết toàn diện về lịch sử xã hội và lịch sử tinh thần của nhân dân Nga. *Truyện Kiều* của Nguyễn Du được coi là tập đại thành của văn học Việt Nam thế kỷ 18, giúp người đọc hiểu sâu sắc hơn về xã hội và con người trong chế độ cũ.

Sách văn học không chỉ giúp gia tăng sự hiểu biết cho người đọc mà còn giúp mỗi cá nhân vượt thoát ra khỏi cái tôi hạn hẹp của mình để được trải nghiệm những cuộc đời khác nhau. Khi mỗi người nắm bắt những dư vị muôn màu của những số phận trong tác phẩm văn học, đời sống cá nhân sẽ trở nên phong phú

hơn, giàu có hơn. Ví dụ, văn học Nga tái hiện đất nước và con người Nga nông hậu, phóng khoáng; văn học Trung Quốc lột tả hình ảnh người Trung Quốc thâm trầm, sâu sắc; văn học Việt Nam thể hiện tính cách Việt nhân ái, giàu đức hi sinh. Văn học tạo ra những biến đổi trong tư tưởng, tình cảm con người. Văn học mang đến sự chia sẻ, khích lệ, mang đến bao nhiêu ước vọng cho tâm hồn. Văn học làm phong phú tâm hồn, đời sống tình cảm của con người. Vì thế, sách văn học cũng sẽ giúp con người được sống với những cung độ cảm xúc mãnh liệt. Khi đọc một tác phẩm hay, ta sẽ thêm mến yêu cuộc sống này, hiểu và cảm thông hơn cho những con người quanh ta, giận dữ và lên án cái xấu, cái thấp hèn, tự gạn đục khơi trong cho chính mình. Sách văn học trở thành nguồn năng lượng tích cực để cổ động cho con người, hướng ta đến chân thiện mỹ ở đời.

Hiện nay, tại Việt Nam, có nhiều cơ quan, đơn vị tham gia vào công tác xuất bản sách văn học, trong đó có một số nhà xuất bản chuyên về mảng sách này như: Nhà xuất bản Hội nhà văn; Nhà xuất bản Văn học; Nhà xuất bản Văn nghệ Tp. Hồ Chí Minh, Nhà xuất bản Trẻ. Bên cạnh đó, một số nhà xuất bản cũng quan tâm phát triển dòng sách văn học trong hệ thống của mình, như: Nhà xuất bản Lao động; Nhà xuất bản Công an nhân dân; nhà xuất bản Phụ nữ; Nhà xuất bản Kim đồng. Ngoài ra, một số công ty, nhà sách cũng tham gia làm sách văn học như: Alpha Books; Nhã Nam; Thái Hà Books. Nhiều đơn vị tư nhân đã phối kết hợp với các nhà xuất bản để khai thác bản quyền, thực hiện công tác biên tập và được cấp giấy phép xuất bản mảng sách văn học. Không thể không kể đến các tờ tạp chí, tờ báo cũng gián tiếp tham gia vào việc ấn hành các tác phẩm văn học (thơ ca, truyện ngắn, bút ký) như: Văn nghệ quân đội, Thanh niên, Tuổi trẻ.

Như vậy, việc có nhiều cơ quan, đơn vị tham gia xuất bản sách văn học sẽ tạo nên sự đa dạng cho thị trường sách văn học. Hầu hết nhận ra sách văn học chiếm một thị phần đặc biệt trong hoạt động xuất bản, là một loại hàng hóa có sức hút lớn với thị trường, có tệp khách hàng tiềm năng, đa dạng và có số lượng lớn.

2. Sách văn học gián tiếp thể hiện các quan điểm chính trị

Mỗi loại sách có tính chất chính trị biểu hiện khác

nhau. *Sách khoa học - kỹ thuật* góp phần thực hiện những yêu cầu về chính trị thông qua lĩnh vực kinh tế, kỹ thuật bởi phát triển kinh tế hay kỹ thuật cũng là một trong những nhiệm vụ cấp thiết của Đảng và Nhà nước ta. *Sách chính luận, chính trị* đề cập đến các quan điểm, nguyên tắc và biện pháp chính trị nhằm phục vụ trực tiếp cho công cuộc đấu tranh trên mặt trận tư tưởng, lãnh đạo và xác định mô hình, mục tiêu phát triển xã hội theo định hướng chính trị. Còn *sách văn học - nghệ thuật* thông qua các hình tượng nghệ thuật để gián tiếp thể hiện quan điểm về chính trị, định hướng dư luận và công chúng đi theo con đường mà tác giả kêu gọi. Trong sách văn học, tác giả không nói thẳng quan điểm về chính trị mà bằng tính đa nghĩa, tính biểu tượng của ngôn ngữ nghệ thuật để phát ngôn. Sách văn học vì thế không đề cao những tác phẩm hô khẩu hiệu giáo điều, cứng nhắc, lên lớp sống sượng về những quan điểm chính trị mà thiên về kiểu nói xa xôi, kín đáo, thông qua các hình tượng ẩn dụ đặc sắc.

Nguyễn Đình Chiểu nhấn mạnh vai trò, trách nhiệm của người cầm bút giữa thời tao loạn thông qua những vần thơ hào sảng:

Chở bao nhiêu đạo thuyền không khẳm
Đâm mấy thằng gian bút chẳng tà

(*Than đạo*)

Tổ Hữu ca ngợi lý tưởng cách mạng và sự giác ngộ của những người cộng sản bằng những hình ảnh ẩn dụ khéo léo và đầy sức nặng:

Từ ấy trong tôi bừng nắng hạ
Mặt trời chân lý chói qua tim
Hồn tôi là một vườn hoa lá
Rất đậm hương và rộn tiếng chim

(*Từ ấy*)

Những nhân vật trong sáng tác của Trang Thế Hy, từ Thu trong *Mưa ảm* đến Châu trong *Vết thương thứ mười ba*, Loan trong *Đường bay ngắn của một vòng luân hồi* đều là những người phụ nữ tiêu biểu cho sự xả thân vì nghĩa lớn, hi sinh lợi ích cá nhân để cống hiến cho đất nước. Họ chịu đựng những đòn tra tấn dã man nhưng lòng yêu nước thì không lay chuyển: Trên khuôn mặt đầy những vết bầm tím, một lọn tóc rối rũ xuống còn dính lại bên má trái bằng một bệt máu khô đã chuyển qua màu nâu đen. Trên khuôn mặt đó, đôi mắt không phát ra thị lực mà phát ra những tia lửa căm thù và những luồng băng giá của lòng khinh bỉ (*Đường bay ngắn của một vòng luân hồi*).

Dưới ngòi bút của Nguyễn Ngọc Tư, chiến tranh không được tái hiện một cách dữ dội, hoành tráng theo góc nhìn sử thi mà được nhẹ nhàng nhắc đến như hồi quang của một thời đã qua, là dấu ấn của truyền thống, ngọn lửa của lòng yêu nước được trao truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác. Trong truyện ngắn *Ngọn đèn không tắt*, ông Hai Tương năm nào cũng được mời đến Ủy ban để kể chuyện về chiến tranh, những chuyện lặp đi lặp lại đến mức đứa cháu gái thuộc lòng từng chi tiết nhỏ. Nhiều người xung quanh bảo ông Hai ☐ bị khủng ☐ nhưng với cô cháu gái của ông, ông là hiện thân của lịch sử, chứng nhân của những gì đã qua. Cô cháu gái đã tiếp nhận những câu chuyện của ông một cách tự giác và hứng khởi: ☐ Ông nói cho nó biết sở dĩ bùn xứ nó mặn là vì có rất nhiều xương máu của chú, bác, cô, dì đã đổ xuống, trong đó đương nhiên là có máu của thầy, của mấy anh em khởi nghĩa. Ông nói cho nó biết sống làm sao như cây được thẳng tuốt ưỡn ngực giữa sinh lầy và còn nhóc chuyện nữa. Tươi cảm thấy mình phải có nhiệm vụ ghi nhớ những gì mà ông nội nói ☐ Khi ông qua đời, cô gái đã xung phong kể lại thật tự nhiên và rõ ràng những câu chuyện về chiến tranh mà ông đã kể. Đọc những trang viết này của Nguyễn Ngọc Tư, ta thấy một cảm hứng yêu nước mãnh liệt đã được khơi dậy, như một ngọn đèn không bao giờ tắt và được trao truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác.

3. Công tác biên tập sách văn học với việc bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, ngăn chặn những quan điểm sai trái, thù địch

Trên thực tế, các thế lực thù địch thường lợi dụng tính đa nghĩa của văn học để cài cắm những tư tưởng phản động, công kích chế độ và tung ra những thông tin sai lệch bằng những hình tượng hai mặt để tấn công vào Đảng, vào chế độ ta. Ranh giới giữa cái sai và cái đúng, cái độc đáo và sự sơ hở về chính trị thường mong manh. Điều đó tạo ra thách thức và áp lực không nhỏ trong công tác biên tập sách văn học. Không hiểu đặc trưng của văn học, người biên tập dễ sa vào cá nhân chủ nghĩa, suy diễn tùy tiện và áp đặt cho tác giả hoặc để ☐ lọt lưới ☐ những tác phẩm tuyên truyền cho những quan điểm chính trị lệch lạc. Cuốn sách *Chuyện ở nông trại* mang tư tưởng lệch lạc, ngầm chống phá chủ nghĩa xã hội đã từng bị thu hồi tại Liên Xô. Thời gian gần đây, cuốn này đã được dịch và xuất bản tại Việt Nam và còn được một số ý kiến

đánh giá cao. Việc xuất bản cuốn sách này là hành động cố tình tuyên truyền quan điểm thù địch, sai trái. Cuốn sách đã bị thu hồi ngay sau khi phát hành. Cuốn *Bóng đèn* của Đỗ Hoàng Diệu đã mượn tính đa nghĩa của văn chương để cổ súy tư tưởng lệch lạc về văn hoá dân tộc, đề cao tâm lý nhược tiểu, dựa dẫm vào nước khác. Ban đầu, cuốn sách được một số nhà văn nổi tiếng tung hô, lót đường, đã gây ra rất nhiều ý kiến trái chiều. Sau một thời gian, phát hiện ra sai phạm trong tác phẩm này, Cục Xuất bản cũng nhanh chóng ra quyết định thu hồi và cấm lưu hành. Cuốn *Tây Hùng Vương* bôi nhọ lãnh đạo, cán bộ cấp cao của Nhà nước, là một cách ngầm chống phá bộ máy lãnh đạo, cũng nhanh chóng bị cấm lưu hành.

Như vậy, ngôn ngữ văn học với tính đa nghĩa, tính hàm súc, có thể gây khó khăn cho biên tập viên trong việc nhận diện và phân tách những chi tiết, từ ngữ ☐ có vấn đề ☐ Khi đó, biên tập viên cần hết sức tinh táo và nhạy cảm để gạch bỏ những đoạn chưa phù hợp và đưa ra đề xuất thay đổi với tác giả.

Tóm lại, để bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng - bảo vệ linh hồn, mạch sống của Đảng, trận tuyến tuyên truyền/bảo vệ và đấu tranh theo Nghị quyết số 35-NQ/TW được xác định là nhiệm vụ quan trọng hàng đầu của toàn Đảng, toàn quân, toàn dân. Hoạt động xuất bản sách văn học cũng có vai trò không nhỏ trong công cuộc đấu tranh, phản bác các lực lượng, quan điểm sai trái, thù địch. Biên tập viên sách văn học cần có quan niệm văn chương đúng đắn dựa trên cơ sở của sự kết hợp giữa đường lối tư tưởng của Đảng và giá trị nội dung nghệ thuật đích thực của tác phẩm. Đó chính là kim chỉ nam để họ thực hiện mọi hoạt động trong tất cả các khâu của ngành xuất bản./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Văn Hải (chủ biên) (2000), *Biên tập các loại sách chuyên ngành*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
2. Phương Lưu (chủ biên) (2006), *Lý luận văn học*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
3. Nguyễn Anh Vũ (2020), *Khai thác, biên tập và xuất bản sách Văn học trong cơ chế thị trường*, Tạp chí Thông tin và Truyền thông (số đặc biệt kỷ niệm Ngày sách Việt Nam 21/4/2020).